

U.T. XIII. 1990-1991. Págs. 5-9.

LA NOVEL·LA DE *DIDO I ENEAS* DE JAUME VIDAL I ALCOVER I LA SEVA TRADICIÓ

Mª Glòria Abellà Alasà

I. PLANTEJAMENT GENERAL

Quan fa temps vaig topar-me amb *Dido i Eneas*, sabia que l'obra no podia pasar-me per alt. Amb aquesta novel·la, Jaume Vidal i Alcover, una vegada més, ha fet resorgir la llegenda de Dido i Eneas i el propi autor ens explica d'on la recull:

«Va treure l'*Eneida* del prestatge del passadís. Va llegir la història de la reina Dido»¹

És evident que Vidal i Alcover quan escriu aquesta obra la mirada cap als cants IV i VI de l'*Eneida*.

És sens dubte un dels temes més tractats per la literatura. Així doncs, parlar de Dido és recordar l'*Eneida* amb una dona culpable, però durant els segles posteriors és molt diferent: en el *Roman de la Rose* (s. XIII) és la víctima d'una infidelitat; a finals del segle XIX perd el component moral i Dido apareix com una dona fascinatora i sense escrúpols.

Ara doncs, què representa la Dido de Jaume Vidal i Alcover al final del segle XX?. Ho explicaré seguidament:

1.- L'autor reprèn la història des de molt antic i es remunta al gènere èpic, que té unes característiques estilístiques diferents de la prosa. Però aquesta és una oposició de

¹VIDAL I ALCOVER, J.: *Dido i Eneas*, pág. 169

forma que no canvia per a res el fons de la llegenda, de manera que no perd gens ni mica el dramatisme del seus personatges respecte al model.

2.- El tema de *Dido i Eneas* és molt actual, com correspon a una obra del segle XX, presenta un triangle amorós entre Borja-Elisa-Miquel, que, com després analitzaré, serveix de vehicle per reproduir tots els personatges de Virgili: Eneas, Dido, Siqueu i Anna, la germana de Dido.

És el propi autor qui ens transporta d'un costat a l'altre sense adornar-nos-en. Hi ha cops que hom pensa que està llegint Virgili, però traslladat a la nostra època; cosa que no resta gens d'originalitat ni d'interès a l'obra, sinó que la fa més entenedora al lector. És en definitiva una reinterpretació del mite.

3.- L'escenari dels fets també és ben diferent, tot i que segueix estant en un lloc mediterrà: Barcelona, Itàlia; tota l'obra s'anirà desenvolupant en una atmosfera purament intel·lectual i és el fil conductor que des del començament de l'obra relaciona els tres personatges que després donaran lloc a una història d'amor. L'autor ha buscat un ambient conegut i proper per a tothom, ha traslladat la història a través del temps.

II. JAUME VIDAL I ALCOVER, *DIDO I ENEAS* I *L'ENEIDA*

Dit tot això, podem passar a concretar com Vidal i Alcover ha fet servir el seu model, *L'Eneida* de Virgili.

Els punts de coincidència són, sobretot, l'actitud dels personatges i la seva interrelació dins l'obra. Així doncs, em limitaré a expressar de manera esquemàtica els possibles paral·lelismes:

1.- Elisa-Dido: És com li pertoca, el nostre personatge central, sobre qui recau tot el pes de l'obra.

El seu nom, per pura coincidència crec, ens n'evoca l'origen, però aquí cal matisar que Elisa és el nom tiri² de la reina Dido.

² Natural de Tir, antiga ciutat fenícia, que correspon a l'actual Sür, al Líban, a uns 87 kms. de Beirut, al S.

Elisa, una dona actual, ben situada, una intel·lectual, casada des de feia temps amb un home de més edat que ella, Miquel. Per altra banda, Dido, té també una bona situació, és una dona del seu temps, lligada a la memòria del seu marit. En conseqüència, tant l'una com l'altre tenen una imatge a respectar perquè, estigui viu o mort, el marit és una imatge ambdós casos.

Tenint en compte això, quan Elisa coneix Borja, l'acull com si fos un naufrag, li dóna la mà, el guia i ell ho va acceptant tot. Elisa sap el que busca en aquest home, ell li farà revivre sentiments i vives sensacions, és a dir, tot allò que amb el seu marit havia superat feia temps.

És aleshores que Elisa es troba entre els dos homes i així ens ho diu:

«Li duia uns quants anys, quasi -això ho deia ella- podia ésser sa mare. En Borja anava pels vint-i-set; N'Elisa ja havia fet els quaranta. El marit, en Miquel, era molt més gran, ja havia complit, feia temps, el cinquanta. Ella deia, rient, que era enmig dels dos i que ja no podia haver trobat lloc més bo»³

El professor Trullàs és el braç segur on sempre es podrà recolzar, si cal. D'igual manera Dido també viu entre dos homes, entre dos mons. En aquesta situació, Elisa i Dido decideixen triar-ne un, però Elisa es presenta més racional, en cap moment se sent culpable, més aviat tot el contrari, ella considera que té dret a gaudir d'en Borja:

«En Borja li agradava i estava segura que aniria al llit amb ell. No sabia com ni quan. Però hi aniria.»⁴

I també és, a l'igual que Dido, fidel a la imatge del seu marit, ella no explica a ningú la seva història d'amor, procura

³VIDAL I ALCOVER, J.: *Dido i Eneas*, pàg. 31

⁴VIDAL I ALCOVER, J.: *Dido i Eneas*, pàg. 33

amagar les seves cites nocturnes amb Borja. Hi ha una mena de pudor per part d'Elisa.

És al final on els personatges, Dido i Elisa, són més idèntics, hi ha un suïcidi amb un resultat semblant, Dido mor i retroba el seu marit als inferns; Elisa, després d'un frustat intent de suïcidi, es recupera i viu tranquil·lament al costat d'en Miquel. És el gran moment dramàtic.

2.- Miquel-Siqueu-Anna:

El professor Trullàs, en Miquel, és un personatge que viu a l'ombra, de la mateixa manera que el seu paral·lel, no forma part de l'acció de l'obra, hi apareix d'una manera latent. És el refugi d'Elisa, és el marit que té la memòria. A diferència de Siqueu, Miquel encara viu, però totalment lliurat al seu treball científic.

Aquest personatge té realment valor perquè representa a Anna, la fidel germana de Dido que apareix a l'*Eneida* i que Jaume Vidal i Alcover ha volgut recollir. Per això pot restar al costat d'Elisa en el transcurs de l'obra.

Quan més s'acosta al seu model és a l'escena final, quan Elisa vol estar sola; amb paraules semblants, Dido demana a Anna que la deixi, que vol preparar un sacrifici als déus i realment les dues protagonistes volen acabar amb la seva pròpia vida. També és en aquest sentit que no ens ha d'estranyar que n'Elisa pugui parlar d'en Borja amb Miquel, perquè en el fons no li diu com a marit, sinó com a millor amic, el confident, igual que Anna.

En el moment que Miquel troba la seva esposa ferida, ell comprèn tota la història entre Elisa i Borja i retorna a la seva figura de marit, de Siqueu, que rep amb els braços oberts a Dido i a partir d'ara recupera protagonisme al costat d'Elisa, el marit fidel que la cuida i protegeix.

3.- Borja-Eneas:

Borja és l'heroi d'Elisa, un jove intel·lectual, de bona aparença física, una mica deseparat per la vida com el naufrag Eneas, i es troba amb Elisa. Abatut per les onades del mar de la seva existència, es deix dur per Elisa, es deix seduir, però

sempre tria el moment i el lloc; cosa que moltes vegades la treu de polleguera.

Ell, de la mateixa manera que Eneas té una trajectòria marcada dins la història, ha de dur a terme una tasca important: en Borja ha d'acabar els seus estudis, fer la tesi i especialitzar-se a l'estranger, ha d'erigir el seu propi imperi, a canvi haurà de deixar sola Elisa. Però no pot defraudar al seu professor i com si fos una força divina, amb els seus consells, l'orienta fins arribar al destí últim, ser un bon intel·lectual.

Al final de la novel·la, en el moment que Elisa i Borja es retroben, torna a tenir similitud amb l'*Eneida*, tot dient les mateixes paraules que Eneas dirigeix a Dido, veiem doncs:

«Ella havia decantat l'eixuta mirada de la seva i, els ulls clavats a terra, l'escoltava, immòbil, com si hagués tornat de pedra.»⁵

Sembla que hom hagi canviat d'obra i es trobi llegint el Cant VI de l'*Eneida*. Una vegada més l'autor ens transporta cap al seu model.

Només per acabar i a manera de conclusió, aquesta obra correspon a la reinterpretació d'un mite que l'autor adapta al temps i l'espai del segle XX. I tot això és possible perquè els mites no moren, donat que tracten temes eternals, com l'amor, l'odi, la guerra, etc.

⁵VIDAL I ALCOVER, J.: *Dido i Eneas*, pàg. 190

